

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"ג הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד

ערב שבת קודש
פרשת שמות
ח"י טבת תשע"ח

=====

שנה כ"ג גליון אלף ע"ד

פלאות עדותיך

"ותרא אותו כי טוב" – על ידי חכמת השרטוט שהיתה בקיאה בה/ "ויגדל הילד" – על ידי המלאך שלימדו תורה/ לא היה מטה בידו וה' הזמין בידו מטה! "וישק לו" – להר האלקים!

ותלד בן ותרא אותו כי טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים (ב, ב). ומבא ב"לקוט מעם לועז" (פרשתנו עמ' כ) הביא בשם ספר "אשל אברהם": "ויכבד היתא בקיאה בחכמת השרטוט, כלומר, החכמה להכיר בקוי כף היד, שעל ידי זה יודעים מה שעבר על האדם, ומה שעתידי לעבור עליו, וידעה מזה כי בנה עתיד להיות ראוי לנבואה ויהיה חכם גדול ועשיר ושלם בכל, וכן אמר הכתוב: 'ותרא אותו כי טוב', וכל זה גרם לכך שיוכבד ייחדה תשומת לב רבה לילד הזה".

ויהי בימים ההם ויגדל משה וגו' (ב, יא). איתא בש"ך עה"ת (כאן): "מצאתי כתוב, שבעודו משה בבית אמו, עד שלא נגמל, בא המלאך הגואל ולימדו התורה ונתן לו חן בעיני כל רואיו. ולזה אמר 'ויגדל הילד' - גדל בחכמה שלימדו המלאך, ולזה הרג המצרי בזה השם שלימדו המלאך וכו', ואמר לפרעה שיתן להם לישראל יום אחד בשבוע שנינוח בו, ואמר לו פרעה: 'שאל (בחר) יום שתראה', ואמר לו יום שבת, שידע שעתידי הקב"ה לצוות לישראל על יום השבת והוא יום מנוחה. ומיום שהביאתו אמו לבית פרעה, לא אכל ממאכליו ולא שתה מממיו, אלא המלאך היה מזמין לו מאכל ומשקה, ולזה עמד [אחר קבלת התורה] ק"כ יום בלא אכילה, כי הורגל במאכל רוחני" וכו'.

ויאמר אליו ה' מה זה בידך ויאמר מטה (ד, ב). חידוש נפלא מצינו ב'שפת אמת' (לקוטים, ד"ה מזה): "יש לומר, כי אין דרך ארץ שיהיה מטה בידו בשעת המראה, שאמר לו השי"ת מקדום (ג, ה): 'של נעליך מעל רגליך כי המקום וגו' אדמת קודש' - ולמה יאחז מטה, לכן נראה, שלא היה מטה בידו, רק שהשי"ת הזמין בידו מטה. וכמו שכתוב בירמיה (א, יא) 'ויהי דבר ה' אלי לאמר מה אתה רואה ירמיהו, ואומר מקל שקד אני רואה' וכדומה, כן [כאן אמר ה']: 'מה זה בידך', וראה [משה] שיש לו מטה. לכן אתי שפיר גם כן מה שכתוב (פסוק יז): 'המטה הזה תקח', כי [לכאורה תמוה] פשיטא שיקחנו לעשות בו האותות? רק שהרשהו ליקח המטה, ולכן אתי שפיר שנקרא 'מטה האלקים' (פסוק כ) שניתן לו משמים, כן נראה לפי הפשוט".

ויפגשוהו בחר האלקים וישק לו (ד, כז). כתב הגה"ק רבי שלמה קלוגר זצ"ל בספרו "חכמת התורה" (עמ' תרט): "נראה הכוונה, דקו"ל 'וא"ח סי' צח סי'א' דאסור לנשק בניו בבית הכנסת, מכח דצריך להראות דאין אהבה כאהבת הבורא. ולכך הכי נמי, כיון שפגעו 'בהר האלהים', שהוא קודש, מקום השראת שכינתו יתברך, לא נשקו אהרן למשה, כי אין אהבה כאהבת הבורא, ולכן נשק להר - לא למשה. וזהו שאמר: 'ויפגשוהו בחר האלקים וישק לו' - להר נשקו, לאהבת הבורא, לא למשה, והוא על דרך אמרם ז"ל (כתובות קב.) ר' אבא הוי מנשק כיפי דעכו"י וכו'.

- אגב יצוין מה שהביא החיד"א בספרו 'מדבר קדמות' (מע' ח, חכמה יא): "החכמה הי"ג, חכמת השרטוט, כמוזכר בזהר הקדוש פרי יתרו, וברדי דרין והתקוין זוהר חדש. ורבינו האר"י זצ"ל לא רצה ללמד חכמה זו הנפלאה למהרה"י ז"ל, כנודע".
- הבי"ח כתב (או"ח סי' קנא ד, ד) דמי שנהר לא ליכנס במקל לבית הכנסת, תבא עליו ברכה. ובשו"ת 'שבות יעקב' הוכיח שלא כדבריו ממטה משה, שאע"פ שהקב"ה אמר לו "של נעליך" (לעיל ג, ה) מ"מ הלך שם עם המטה, כמו שנאמר "מה זה בידך" ע"ש. והחיד"א בשו"ת 'יוסף אומץ' (סי' טז, א) תמה על השבות יעקב "מה שהוכיח ממטה משה, תימה עליו מה יוכיח ממטה משה הקדוש, שהוא מעשרה דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות, והיה חזקו עליו שם המפורש ושמות האבות והאמהות" וכו'. והנה גם לפי דברי השפ"א שסבר שלא היה זה אותו מטה שנברא בין השמשות, אין להוכיח כיון שהשי"ת הזמין לו המטה, אבל משה לא היה בידו מטה, "כי אין דרך ארץ שיהיה מטה בידו", ויתכן שלזה נתכוון השפ"א בריש דבריו.

לקח טוב

"אהי-ה אשר אהי-ה" – על שם העתיד שבעתיד

פנמים שאין לו לאדם תורה ומצוות כי עדיין לא הגיע לכך, אבל עתיד הוא לסגלם לעצמו. על מצבו ייאמר איפוא, שאלקותו של אדם זה - כלומר, עבודתו אל האלקים - עדיין איננה, אולם עתידה היא לבוא. ופעמים שגם התורה והמצווה שעתידי הוא לסגל לעצמו, איננו מתכוון בהן כלפי שמיא, וכל עיסוקו בהן אינו אלא שלא לשמה, לומד הוא תורה ומקיים מצוות כשכל כוונתו אינה כי אם למוצת ותועלת עצמו. אמנם במשך הזמן ישתפר עיסוקו וייהפך להיות לשם ה' ולעשות נחת רוח ליוצרו ב"ה. וכגון דא דאמר רב יהודה אמר רב "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה" (פסחים נ:). על מצב כזה ייאמר שאלקותו של אדם זה, לא רק שאיננה עוד, כי אם גם בעתיד לבוא לא תופיע עדיין, ורק שהעתיד לבוא יוליד בסופו של דבר אלקות כנה ואמיתית. זאת אומרת שאלקותו של אדם זה איננה אלא תולדת תולדה.

יובן הדבר, איפוא, שמי שאלקותו מופיעה בהוה, כי כבר עתה נשגבה מדרגתו, עליו יתגלה האלקים בשם הו"ה, המורה על אלקות בהוה. מאידך, מי שאלקותו עתידה לבא, יתגלה עליו השם אהי-ה המורה על העתיד להיות. ומי שאין אלקותו מופיעה אלא בתולדת התולדה כאמור, עליו יתגלה הקב"ה ב"אהי-ה אשר אהי-ה", המורה על העתיד שלאחר העתיד.

דעתם של בני ישראל בגלות היתה משך כל שנות שהותם בארץ מצרים, ועדיין לא השיגה שכלם לבוא לארץ כדי לקיים את המצוות התלויות בה. על כן ייעד להם הבורא ב"ה ביאתם לארץ על

אותיות מחכימות

ויאמר אהי-ה אשר אהי-ה שלמי אליכס כו'. ויאמר עוד כו' ה' אלקי אבותיכם (ג, יז-יט).

כי הגה השם הו"ה ב"ה מורה על דבר שהוא עתה, וקס אהי-ה על העתיד להיות. ועיין בפרשת ואתחנן במדבר "וכי לאכול מפריה לר"ך" (משק רבנו שהתקן שיוכל להיטב לארץ), אלא שהיה כוונתו לקיים מצוות הטובים בארץ.

והנה, ויכאל עם קדוש, במגרים לא היה להם זכות, רק על דבר העתיד להיות. וזהו פסוק: "וכי לאכול מפריה לר"ך" (משק רבנו שהתקן שיוכל להיטב לארץ), אלא שהיה כוונתו לקיים מצוות הטובים בארץ.

והנה הקב"ה ראה לנבוא את ויכאל לארץ הקדושה, והעיקר כדי לקיים המצוות הטובים בארץ ויכאל. ויכאל במגרים היו בקטנות הקהל, ולכן בתחלה אמר להם שיוצאם לארץ ויכאל שיהיה ארץ טובה, וכשיצאו לארץ ויכאל שם היו בשלל גדול וקס יהיה העיקר כדלי לקיים מצוות הבורא ב"ה.

וזהו: "ה' אלקי אבותיכם" כי האבות הם היו במדרגות גדולות, ולכן אלף האבות כתיב הו"ה שהוא מורה על מה שהוא עתה.

קדושת לוי

הנהגה זו ללמד על הכלל כולו באה. כאשר יחפצו עובדי השם להשפיע על זולתם עבודה רוחנית כלפי שמיא, לא יהיו מקפידים בראשונה שתצא העבודה מעיקרא ראויה והגונה לשם ה'. אלא יזכרו איך הוציא הקב"ה את בני ישראל ממצרים בהנהגה של "אהי-ה אשר אהי-ה", ויאמרו הנהגה זו בהוצאת כל יהודי מ"מצרים" הפרטית שלו, ותהיה עינים צופיה למרחוק שבסופו של דבר, בתולדת התולדה, יעבוד היהודי את אלקיו על הרה הוה.

לעילוי נשמת הרה"ג

רבי מאיר ב"ר מרדכי זיסקינד ז"ל לנדא

דרוהוביטש - אנטווערפן - תל אביב

נלב"ע ביום כ"ג טבת תשמ"ט

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח על ידי בנו הנדיב המפואר בנש"ק מגזע היחס

מוה"ר ר' מרדכי זיסקינד סג"ל לנדא שליט"א

אמרות טהורות

ברוח של עם ישראל הוא הראש והמנהיג

שמחזקם בדברי מוסר ובכינוי

ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו. הבה נתחכמה לו וגו' (א, ט-י). יש לבאר, "הנה בתוך עם הקדוש בני ישראל, תמיד לא פסקה מוחם ושיבה, חכם, צדיק וישר, והוא המדריך ומורה לכל העם, וגם אם יקומו העכו"ם לייצין תחבולות רשע כלמלם מאחת מכל מצוות ה', גם כי ירפו ידיהם, הצדיק מחזק לבם בדברי מוסר וכבושין, ואילו ישמעוין כי מהם ובהם מעם הישראלי ולא מאום זר (כלומר, כוח השפעתו רב חילו הוא כי מתוך בני ישראל הוא ובתוכם וישב, ואינו בא מאומה זרה). לזה הרשעים מחכמי העכו"ם אשר יבינו זאת, ולכן לייצין תחבולות רשע על האיש הצדיק הזה, כי הוא העיקרי ומחזק לכל העם".

והנה, פרעה הבין שכוחם של בני ישראל הוא הראש והמנהיג שמודרכים ומחזקים ולכן רצה להצר לו, וזה הרמז: **"ויאמר אל עמו, הנה עם בני ישראל, הכוח שלהם הוא, אשר תמיד י'רב ועצום"** – שיש להם רב ראש ומנהיג י'רב" – על דרך שכתוב בויח'ק פ'רשת בלק (ח'ב קה) כי רב הוא (כמדבר כב, ג) – בגין רב עילאה דאול בנייהו (היינו, שיעקר יראתם היה מפני הרב והגדול ההולך ביניהם, משה רבינו); **"ועצום"** היינו צדיק וגבור הכובש יצרו (אבות פ'ד י"א), כי זה כל קצצותו של אדם, והוא **"ממנו"**, כלומר, הצדיק הוא מתוך כלל ישראל ועל דרך הכתוב (וי'ט, ל, כא) "והיה אדירי ממנו" – שמלכו, מלך המשיח, יהיה ממנו, מיישאר ולא מאומה אחרת, ולכן דבריו ישמעוין אצלם כיוות, כי אך עצמם וכשרם הוא, לזה להגם הוא לגורר הצדק על התמוך, כי הצדיק הזה חזק לבם ואילו ישמעוין. וזה: **"הבה נתחכמה לו"**, רוצה לומר להרב ועצום האמור. וזה שדרשו ר"ל (סוטה יא) למרשעין של ישראל, זה הצדיק והבן;

הסתכלות בפני צדיק משפיעה קדושה באדם

ותפתח ותראוהו את הילד והנה נער ברכה ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים זה (ז, ו). יש לתמוך, שחרי אביה, פרעה הרשע, היה הורג באכזריות אלפי אלפים מילדי ישראל, כמו שאמרו ר"ל (שמו"ר א, לד) שהיה שוחט מילדי

ישראל ק"נ ילדים בערב וק"נ ילדים בבוקר ורוחו בדמיהם, ואם כן היאך יתכן שתתקורר בכתו מדת המלח ורחמנות. אלא על כדרך שכאשר פתחה את התיבה וראתה את צורתו הקדושה של משה רבנו, הושפעה לטובה על ידי ההסתכלות בו, ועלתה בלבה מדת רחמנות, כי כאשר מסתכלים בפני צדיק מתעוררות באדם מדות טובות. וזהו: **"ותפתח ותראוהו את הילד"**, ומתוך כך מיד: **"ותחמול עליו"**, כיון שנתעוררה בקרבה מדת רחמנות על ידי ראיה צדיק, **"ותאמר"** – אמירה רכה (שמו"ר מב, ב), **"מילדי העברים זה"**, כ"פ מרן מהר"ש מבעלזא ז"ל.

ברכת הפרנסה בפני דיבורי התורה ותפלה

וינהג את הצאן אחר המדבר (ג, א). הנהגת הצאן רומז על עסק הפרנסה, ו"המדבר" – על דיבורי תורה ותפלה, ומרמז הכתוב: **"וינהג את הצאן אחר המדבר"** – עסק הפרנסה הולך אחר דיבורי תורה ותפלה, והיינו, אם דיבורי התורה ותפלה הם כסדרן, כבקיעות עתים בכל יום ויום, כך הנהגת וברכת הפרנסה תהיה כסדרן בכל יום ויום.

משה רבנו בענוותנותו חשב שאינו ראוי

למראה הסנה – ולכן זכה ליתן התורה לישראל

וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל. ויאמר משה אפורה נא וגו' (ב, ג). י"ל כי דרך הטבע אשר איש שורף העץ. וכשראה שהסנה **"איננו אוכל"**, עלתה לו במחשבה: אפשר אש גדולה היא מן השמים שאינה שורפת. אולם אח"כ: **"ויאמר משה אפורה נא"** – במחשבה זאת, והטעם, כי **"ואראה את המראה הגדול הזה"**, ואיך יתכן שאני אוכל לראות מראה גדול כזה, אלא על כדרך צריך לומר שהיה איש של הדיוט, ולזה אני רואה את האש הזה, ואם כן פליאה **"מדוע לא יבער הסנה"**.

"וירא ה' כי סר לראות", רצ"ל, אשר סר מלחשוב שהוא ראוי לראות מראה גדול, לכן: **"ויאמר אל תקרב הלום"**, אין הלום אלא מלכות (ובתים קכב). רצ"ל, יען שאל רצית להתקרב למלכות ולגדולה, לכן אני אומר לך: **"המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא"**, וראוי אתה שאתן את התורה לבני ישראל על ידך.

הרח"ק רבי אברהם מקניעניטש ז"ל (הובא בד'גל מחנה יתרוה', כטריטען)

ונקדים, דאיתא (מו"ק יח, א): **"פרעה שהיה בימי משה, אמונשי דיה"**, ובמסכת שבת (ע"ה): נהלקו רב ושמואל מהו אמונשי: "הוה אמר הרשי" (ל"מסש", רש"י), והוה אמר גדופי – מ"ן האדוק בעבודה זרה, ומנהג תמיד את השם ומסכת אנשים לע"ה", והגמרא מוכיחה שרב הוא האומר גדופי, "דאמר רב, הלומד דבר אחד מן המנוש חייב מיתה, דאי סלקא עדתך הויש, הכתיב לא תלמד לעשות" (בבב"א יח, ט) – אבל אתה למד להבין ולהורות", אלא ודאי רב סבר אמונשי הוא גדופי, ולכן חייב מיתה, שכל דבריו דברי ע"ז, ולכן אסור ללמוד ממנו, "והסתלק מעליו שלא ישיאך" (פירש"י).

ופשוט, שכשם שאסור ללמוד חינוך, כן אסור ללמד לאמונשי, כדאיתא בבב"א (ע"ז כז) **"שאני מיתות דמשכא"**, וא"כ צריך להתרחק ממנו כמה שיותר. וידוע שפרעה כהן את יוסף אם יודע הוא שבעים לשון, והיה יוסף מדבר בלשון"ק ופרעה לא היה מבין, ולכונה יוסף – אך פרעה לא קלט (סוטה ל"ה).

וכזה יבואר שכל אחד הולך לשיטתו. רב סבר דאמונשי הוא גדופי ואסור ללמוד ממנו שום דבר, וכמו כן אסור ללמוד ופרעה שהיה בימי משה היה אמונשי כנ"ל, וממילא לא יתכן שהוא היה בימי יוסף, דא"כ כן איך לימדו לשון הקודש, והלא הכלמוד לאמונשי חייב מיתה, כמו הלומד ממנו, ולכן ס"ל **"חדש ממש"**. אבל שמואל ס"ל דאמונשי הוא הרשי, ואפילו הכי יכול ללמוד ממנו להבין ולהורות, ואם כן יכול גם ללמד אותו, ולפי זה יכול להיות שאותו פרעה היה גם בימי יוסף, וחדש היינו שנתחדשו גזירותיו.

ויפן כח וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי (ב, יב).

יש לפרש ואמרו "ויפן כח וכה", דהנה, הטעם שהוציא הקב"ה את ישראל קודם חכמן היה, כי כבר שקעו כמ"ט שערי שומא, והיה ירא שלא יפלו ח"ו לשער הנר"ן (ע"י אור החיים הק' להלן ג, ה) מגלה עמוקות ס"פ וארא). והנה, שמות השבטים כוללים כך הכל מ"ט אותיות, וכל אות היה מגין על שער אחד, וזולת שער הנר"ן שלא היה מי שיגן עליו, ולכן הקדים והוציאם. והוא: **"ויפן כח וכה"** – בגימטריא, והיינו ג"ן שיער, "ירא כי אין איש" – שיגן על שער הנר"ן, ולכן "ויך את המצרי" – את השר שלהם, כדי שתתקבל תפלתם ויגאלו.

לחם עוני (מובא בילקוט האורים)

יתרון דעת

מרפאות לחודש טבת (ז)

י"ז טבת – יום הסתלקות הנביאים האחרונים מישראל! תורה וגמ"ח בחודש טבת – יתר משאר חודשי השנה/אתחלתא דגאולה – בחודש טבת

ואבחד את שלשת הרעים בירח אבחד וגו' (זכריה יא, ח). מנהג הרועה להיות תחת ידו רועים קטנים, ואלה השלשה שמות בירח אחד וכו'... שמות חגי זכריה ומלאכי ונפסקה הנבואה, כי הנביא כמו רועה.

... ושלחתי להם שלשת הנביאים לרעותם במקומי, והם חגי זכריה ומלאכי, ולא הועילו להם תוכחתם, ובחודשים כמו שאמר "ואבחד את שלשת הרועים בירח אחד" מזה נלמוד כי בירח אחד מות, ואחריהם לא היה נבואה בישראל, וכן אמרו ר"ל (סוטה מח): משמות חגי זכריה ומלאכי נסתלקה נבואה מישראל (כו). רמ"ק (זכריה יא, ד)

שנת ג' אלפים תמ"ח לבריאה, שהוא אלף שנים ליציאת מצרים ומתן תורה, ומ' שנים לבנין בית שני, מות חגי זכריה ומלאכי הנביאים (ביתוס) י"ז טבת, ונסתלקה נבואה מישראל (סוטה מח: ת"י ב"ב י"ד). ואז נכנס בירושלים אלכסנדר מוקדון, ולבקשתו התחיל זמן השטרות על שמו, זמן השנים מתשרי כ"ל, ועשה הנחות רבות ליהודים ומתנות למקדש.

שלשלת הקבלה (עמ' מט). וראה בספר יוחסין (עמ' 12) שכתב בשנת ג'א תמ"ח נפטר עזרא הכהן והסופר בעשרה בטבת חגי זכריה ומלאכי ונסתלקה נבואה מישראל, וז"ע באבות בש"ת "בית דוד" להגה"ק ר' יוסף דוד זצ"ל אב"ד שאלוניקי (א"ח ס' טשט), ובספר יפה ללב להגה"ק ר' יצחק פלאגי זצ"ל (ח"ב א"ח ס' תקפ סק"ט)

טבת – בחינת צ'צ', ויתאמץ יותר שלא להפסיק בתלמוד ולא יעשה ביטול תורה, וישתדל לגמול חסד עם העניים ותופסי התורה, ולעסוק בתורה לשמה בחודש הזה יותר ממה שנוהג בשאר חודשי השנה. ובחודש הזה מה טוב אם ישלים ח"י פרקי משנה בכל יום, אפילו אם אין לו פנאי ידחוק עצמו, יען שבטו אשר, כבמו שכתוב בספר 'עמודי שמים' (קמט) ואשר שמנ"ה (אותיות משנה) – מצילו מגיהנם, כנודע, ומה גם בימים האלה שהוא גדול לפנם הברית כדלקמן, ומה טוב גמי שיתן שמן למאור בחודש הזה, ככריתו של אשר (בראשית מט, כ: ובאשר שמנה לחמו' וגו'), ויעלה לרצון. מועד לכל חי להגה"ק פלאגי זצ"ל (ס' כח ס"ו, ועיני' בס"ג דבר מופלא בזה"ל "טבת ושבת לא ילך הילד יחף כלל")

יש עתים ומזמנים מסוגלים ובהקדים לעבודת השי"ת ברע"ה רחבה ומזוהר דגולות, ויש עתים לקטנות, כמו בין המצרים וימי טבת ושבת, ובקושי לחטות אשוריו לעבודתו יתברך כי אם בהתגברות התחזקות גדול, אכן מצד גודל הקדושה התגללה בעתים הקדושים הנ"ל, אלו השורין הם מסייעים לעבודה גם בימי הקטנות וידוע שהגדלות נקרא בשם 'חכמים', נמצא השורין הם 'תלמידי חכמים'. והנה מקובל תלמידי חכם בנצח חיותו (בבב"א ג'א, ד) רצ"ל שגם בימי הקטנות מתחזקים ומתאמצים את עצמם בכל תוקף ועוז לעבודתו יתברך, על אחת כמה וכמה שנתרומם גבול הקדושה ונכבדו הסטרא אחרא וכו', כי אדרבה על ידי התאמצות בני ישראל הקטנה לעבודתו יתברך, על ידי זה מסייעים בה למעלה, בכיכול, ביר עז, וישנא אילנא רבא ותקוף דמנא דבולא ביה. עבודת ישראל (פר' מסעי, וז"ע בפר' ויגש, ובילקוטים דה' תקנו להוכיח מדת לילה, יע"ש).

בעשור לחודש הזה ויחוק להם איש שה (שמות יב, ג). הטעם בזה דמקחו דוקא בעשור, י"ל עפ"י דאיתא בספר 'אגרא רבכל' (פר' פקודי) דמקובל בידיו מפי צדיקים בעלי רוח הקודש, דיי"ב ימים הראשונים של חודש ניסן הם רמזים ליי"ב חודשי השנה, ומי שיש לו עינים לראות ויכול לידע בכל יום כל המאורעות שיהיה בחודש שבנגדו, והא ראה דיום ה' [ניסן] הוא נגד אב, והיה הנשיא של שמעון, ויום י' [ניסן] נגד טבת והיה הנשיא של דן, ורבינו הקדוש מלובלין היה כותב בכל יום איך יהיה בכל חודש שבנגדו, ובשנה אחרונה (הקע"ה) לא כתב רק עד חודש אב, כי בחודש אב נכבש שיבה של מעלה.

נמצא לפי זה דיום עשירי בניסן הוא נגד טבת, וידוע דלכך לקחו שה לפסח כדי להתיש כח של מזל טלה אשר מצריים עבדו אותו, והוא ראש למזלות, וממילא יותש של שאר המזלות גם כן, והיה לשרא למעלה מן המזל. וכן כי חודש טבת הוא מהחדשים אשר לא טובים לישראל, וכח האומות אשר הם תחת המזל גובר, לא לכך לקחו השנה בעשור לחודש.

קרבן העני (פר' בא, וראה עיר בהקדמת 'אמרי יוסף' מועדים, יע"ש)

גדלו לה' את' ונרוממה' שמו' יחידו' (תהלים לד, ד). נראה לי לרמוז על מה דיוצא הצירוף של חודש טבת מתביבין הללו דייקא, ומסופי תיבות דייקא, יען כי אז בחודש טבת היה האתחלתא דפורענותא, ועל פי הפסוק (שע"י סו, א): **"שישו אתה ממש כל המתאבלים עליה"**, בטח יהיה בחודש טבת האתחלתא דגאולה גם כן, ויהיה גאולה נצחית ויחידות עולם.

וזכור מאיר להרח"ק מלאכות ז"ע (מועדים ח"ב כסול את גג, ועי"ש בהמשך שמפרש לפי זה ענין צירוף החודש ועוד, יע"ש)

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי ישראל דוב בער מווילעדניק זי"ע יומא דהילולא כ"א טבת (תר"י)

הרה"ק רבי ישראל דוב בער נולד לאביו רבי יוסף, בעיירה קאטעלענע - אשר בין יוטאמיר לבארידיטשוב - בערך בשנת תקמ"ח-ט. לא ידוע הרבה על אביו, כי אם זאת שהיה מלמד דרדקי, ואילו על גודל צדקותה ותמימותה של אמו היה הוא עצמו מספר כמה סיפורים מאפלים (ראה סיפורי נפלאות אות ב). ילד כבן חמש שנים היה כשהתייתם מאביו, וכבן עשר - כשמתה עליו אמו. כשנפלה האם למשכב, וראתה כי ימיה ספורים, רבתה דאגתה לאחריתו של בנה, קראה אותו אליה וביקשה ממנו שיגישה לה איזה ספר. "ידעתי שאמי אינה קוראת עבר" - סיפר למים - לפיכך התפלאתי על בקשתה, ושאלתי אותה איזה ספר להביא, והשיבה לי: "ידיה איזה ספר שיהיה". בנה הגיש לה כך גדול של הר"ף, אשר מצא תחת ידו. "לקחה אמי את הר"ף בידה, ואמרה: 'הייליגע אותי! בעטס דעם אויבערשטען דאס מיין ישראל בער זאל זיין איין ערליכער איד' - 'אותיות קדושות! חלו נא את פני הבורא יתברך שבני ישראל בער יגדל ליהודי ירא שמים'!"...

על אף תמותו מאב ואם המשיך לשקוד על התורה ועל העבודה, ובהיכנסו לעול המצות כבר נודע שמו ותפארתו כ"העילוי מקאטעלענע".

בזיוו"ר היה חתנו של הגביר ר' משה חפץ (ידו דעה, פני רבי מרדכי מטשערנאביל ובזיוו"ש נשא את הרבנית אסתר ציפע בת רבי חיים [נפטר בשנת תרל"ב]. תצלום מצבתה של אהל רבינו נדפס בסוף ספר סיפורי נפלאות, ומסופר: זמן קצר קודם הסתלקותו באה לפני רבינו אשה נגייה שירדה מנכסיה וביקשה את עזרתו. נתן לה רבינו שתי מטבעות, ואמר לה: "הרני מלוה כל עתה מעות אלו לזמן מה, ולכשאזדקק להם אז יהיה עליך להחזירם לי". חלפו מספר שנים, ושוב נתחפך עליה הגלגל, אך הפעם לטובה. לילה אחד נמה את שנתה והנה הופיע הרבי בחלומה, וצויה עליה שביום המחרת תשלח את שתי המטבעות אל זוגתו הרבנית, האלמנה. בבוקר עשתה האשה כדברי הרבי, ושלחה את המעות בצירוף מכתב אודות פקודת הרבי, וכעבור יום הגיע המכתב ליעדו. בו ביום נסתלקה הרבנית ע"ה לבית עולמה, ומאותן מעות עשו לה תכריכים וכל צרכי חמת (ספורי נפלאות אות ק).

באהלי צדיקים:

רבינו הק' מווילעדניק היה מרבה להסתופף בצל קדשם של צדיקי דורו. בבחרותו היה בבארידיטשוב אצל הרה"ק רבי לוי יצחק זי"ע.

על הרה"ק רבי אהרן מוויטאמיר זי"ע - תלמיד הרה"ק מאבאריטשוב זי"ע - מספר רבינו: "ישראלי מהקדוש הרב רבי אהרן מוויטאמיר, איך שהיה עומד בבוקר אור בחדרו, וצועק: הנה זה שעה קטנה שהיה לילה ועתה יום, הלא ה' הוא המעביר יום וכן גולל אור וכו', והיה מתמלא פחד ורעדה. וכאשר שמעתי מפיו (הי שאלה, שכל ברא צריך להיות לו בשר מהבורא...)..." (ישראלי ישראל עמי קטע). וכן כותב מה ששמע "מהצדיק הגדול מורינו הר"ף מרדכי מלעניוץ י"ע שאמר בזה הלשון: אני שונא את בעלי המרה שחורה שהמה בעצבות תמיד" (שם, עמי קטע).

אולם רבי המובהק היה המגיד הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע, וסתם "שמעתי ממורי" שבספרו, ממנו הוא. ומסופר, פעם פנה אליו רבו בהתלבות ואמר לו: "הנה ראשך על לבי ויונה לי ולך", שכל הרה"ק מוהר"ם היה בעל לב רגש והר"ף מווילעדניק היה בעל מוח... (ידו דעה שם אות א). רבינו היה נוסע לרבו אז גם כשהוא עצמו כבר הנהיג עדה, ואנשיו היו באים עמו לטשערנאביל. וכך מספר מקורבו: "ככפר הסמוך לאבארידיטש התגורר מוכסן שהיו לו עדרי צאן ובקר רבים. ביתו היה סמוך לביתו של הרפ"ץ, שגם ברשותו היו כמובן מקנה רב. פעם נפלה מגיפה בבהמותיו של הרפ"ץ, והמוכסן שניתיארא שמה המגיפה תדבק גם בעדריו נסע אל המגיד מטשערנאביל.

כשנכנס אליו ראה והנה הוא יושב ולומד בצוואת חדא עם תלמידו - הרבי מווילעדניק. נש אלהים המוכסן, קיבל שלום משני הצדיקים, ואח"כ סיפר למגיד את אשר אירע בכפרו, וביקש את ברכתו שהמגיפה לא תפגע ח"ו בבהמותיו. פנה המגיד אל הרבי וזל"ה ואמר לו: "ישראל בער, ענה לו על בקשתו. הרגיע הרבי את המוכסן בזה הלשון: סע לביתך לשלום, לא תקרב אליך הרעה, יאדם ובחמה תושע ח"י" (תהלים לו, ו). חזר המוכסן לכפרו ולביתו בלב שקט, ואכן, המגיפה ששתה שמוות בעדרי הרפ"ץ, לא פגעה ולא נקעה לרעה במקומו של המוכסן היחודי (ספורי נפלאות אות ו).

"ישיעת ישראל"

מעודו היה נחבא אל הכלים והסתיר מדרגותיו הנשגבות מעין כל. גם לאחר שכבר התפרסם שמו בתפוצות ישראל, היתה העונה וההכנה נר לרגליו, וכפי שנראה משיחותיו ודרשותיו המבוארות בספרו הקדוש.

"אני הוא שומר הסוסים" הכריז על עצמו בליל שמחת תורה אחר ההקפות, בהמשילו את עצמו לאותו "איש שפל ונדכה" שהעמיד פעם המלך לשמור על פתח היכלו, כדי שי"מחמת שפלותו ימצא מקום לכנס לכל השפלים המוכים שח"ן" שניתנה להם הרשות להיכנס להיכל המלך באותו יום. "והנה גם שומר הסוסים בעצמו, בודאי לא היה זוכה לראות את המלך בהיכלו, ומצד זה שנשעה שומר הפתח ויטב עם כל השפלים, גם הוא יזכה לראות באור פני המלך הגדול והנורא. והנה הנמשל מובין" (ישראלי ישראל שער הזמנים לשמח"ת, עמי קכז-קכח, עיי"ש).

סיבת התגלותו כעושה נפלאות גדולות - מסופר בידור דעה - נתגלגלה על ידי הרה"ק רבי מנחם מענדל מליובאוויטש זי"ע - בעל היצמדות צדיק, "ששלח אליו פעם עגונה שנוגה בעלה כמה שנים, ולא נודע אנה בא, ומתחילה לא רצה רבינו לשמוע מאומה, אך כאשר סיפרה לו כי הרבי מליובאוויטש שלחה אליו, אמר: אם כן, בואי ואראך היכן הוא בעלך! וקם מכסאו אל

המדרון נגד לזכר נשמת הרה"ק - ר' משה ביה"ר ישיב בעריש ברנשטיין גיח ת.נ.צ.ב.ה.

שהברכות מסורות בידו וככל היוצא מפיו נעשה, וכבר הועלו על ספר בשם "סיפורי נפלאות" על ידי אחד מבאי ביתו, ר' ברוך ראטנער ז"ל מאוורוטש הסמוכה לוויילעדניק, שמעיד בראש הספר: "רגיל הייתי לחקבל פני אדמו"ר ולהסתופף בצל קדשו של הרב זלל"ה לא פחות מפעמיים בחודש", וכותב בהמשך: "והנה בעת הילולא רבא של אדמו"ר הק' בכ"א טבת העבר - העירני לבי בקרבי להודות לה' חסדו על עולם שלם שעבר, מיום אשר נלקח ארון אלקיס ושקעה להאיר לארץ ולדרים עליה ועלה לשמי מרום לון עדן העליון... וכבודו הצדיק הק' המנוח לא זזה ממקומו, כי עד היום נוסעים ממרחקים על ציון הק' וכל מי שיש לו אמונה חזקה, תיכף הוא נענה לכל בקשותיו...". בראש הספר ישנו "מכתב תעודה" מאת ששה ממקורביו רביה"ק מווילעדניק המעידים על נאמנותו של המבקט ואמיתות הסיפורים (נדפס מחשד מתורגם מאידיש ללשון" בשנת תשנ"ו על ידי מכון "יאר ישראל" מאנסי נ.י.).

"שארית ישראל"

"אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים" (ברכות ה: -) בחינה זו נתקיימה בו ברבינו, שלא השאיר אחריו זרע של קיימא, בעוד אשר הוא הושיע עקרות רבות בתפלותיו וברכותיו הטהורות. אולם זאת הברכה אשר השאיר אחריו לישראלית ישראל, חיבורו הקדוש המושתת על יסודי דרכי החסידות, וכל חוגיו זרע יעבדו לה' ביאור ויגידו דקדקתו לעם נולד כי עשה.

הספר נחלק לשלושה שערים: "שער השקטות" לצדיקים, "שער הזמנים" ו"שער השובבים". כל שער כולל דרושים ומאמרים ארוכים וקצרים, וכן "ליקוטים" ועוד.

לראשונה נדפס בלבוב בשנת תרכ"ה על ידי בניש"ק רבי מיכל לוי ברבי אלכסנדר סענדר פרומקין ז"ל. בהקדמה מספר המו"ל, "לא עמדת אשר דעת עצמי, כי אשתקד פרשת שלח שאלתי את פי הק' האלקי הרב ר' אהרן מטשערנאביל שליט"א עד ביאת משיח צדקנו, אם להדפיס את הכתבים, ותשובתו הקדושה היתה אלי בזה הלשון: 'דיבורים קדושים כאלה רואים וראים להימצא בישראל, ובעודם בכפך יבלעום. וכמו כן בשנה הזאת בין כסא לעשור, כאשר הייתי בטאלנא אצל מורי הק' האלקי ר' דוד שליט"א יהיה נצח, שאלתי גם את פיו, והסכים על ידי מאד. ועליהם תמכתי יתדותיו...".

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

"זקני עם הארץ" - מי הם?

"מאמר רז"ל (קנים פ"ג מ"ח): זקני עם הארץ כל זמן שמזקינים דעתן מטרופא עליהם, שנאמר (איוב יב, כא): מסיר שפה גו', אבל זקני תורה אינם כן כו', שנאמר (שם יב, יב) בישישים חכמה..."

... האמת הוא, שמה שנקרא בלשון חז"ל "זקני עם הארץ", אין הכוונה כמו שסוברים העולם שם-הארץ הוא, שאין לו שום חכמה בחכמת התורה, רק הכוונה היא שהוא באמת חכם מחוכם ולמדן בש"ס ופוסקים, רק שהוא משוקע בארציות, וזהו "זקני עם הארץ", ועל זה נאמר יכל מה שברצינות כו', אבל זקני תורה", הפירוש הוא שמחוק בתורה כנכון, אע"פ שאינו יכול לומר רק שירות ותשבחות של ספר תהלים באמת ובתמים, זהו "זקני תורה" ודעתו כי, ולכן אמרו במשנה בלשון "זקני תורה", ולא אמרו "זקני תלמידי חכמים"... דאלו בלזקני עם הארץ, שהם משוקעים בארציות, חכמה מה יש להם, פירוש שאין חכמתם נחשבת כללם בשם חכמה באמת, מחמת שהם משוקעים בארציות, וק"ל".

שארית ישראל (שער השקטות דרוש 2 מאמר ב)

התבטלות תלמיד לרב - עד היכן?

"הנה, בגמרא על פי הרוב אמרו: 'אמר רב פלוגי אמר רב פלוגי' (בבבא: 'אמר ר' יהודה אמר רב') ועוד הרבה כיו"ב), רק במיעוט אמרו: 'אמר פלוגי בשם רב פלוגי', והענין כי העיקר שהתלמיד יבטל עצמו כל כך, עד שלא ירגיש כלל שהוא האומר, כי אם הרב הוא האומר. וזהו: 'אמר רב פלוגי אמר רב פלוגי', כי על ידי האמירה של התלמיד יתגלה רק האמירה של הרב ולא האמירה של התלמיד, וכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם (אבות ו, ו), היינו שהתלמיד יבטל עצמו כל כך שאינו מרגיש שהוא האומר, רק בעת האמירה מקשר עצמו במחשבה ומדות אהבה ויראה של הרב, ועל ידי זה מביא גאולה לעולם..."

שם (שער הזמנים פסח מאמר ב)

- מתוך מבוא "זאלה תולדות" שכתב הרב יהושע מונשיין ז"ל, בראש מהדורת הספה"ק "שארית ישראל" ש"ל בשנת תשנ"ח ע"י הרה"ק ר' גדליה אבנרעלענער שליט"א בהוצאת מכון "אור ישראל" מאנסי נ.י. (וראה שם הערה 9).
- ראה בספרו הק' "שארית ישראל" (מהדור"ח, עמ' סב), מה ששמע "מפי הקדוש האלקי ר' מאיר בן הרב הגאון הקדוש האלקי ר' לוי יצחק אבד"ק בארידיטשוב (שנפטר בחי' אביו, בשנת תקס"ו) בעת היותו בבארידיטשוב, שהקשה בעת לימודו...". ועוד.
- ולפי זה - מציין ב"זאלה תולדות" הג"ל - לא נתפרסם שמו לפני תחילת הנהגתו של היצמדות צדיק, בשנת תקפ"ט.
- ומביא שם האדמו"ר מליובאוויטש זי"ל (שנפטר בש"פ בלק תשס"ח) הוסיף ואמר: "הקונ"י אינו הפירוש, אלא שעל ידי זה אכן נולד לו בן.

עלֵי הדרָה

ענין שגלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת שבועות

האם מותר להזכיר שם ה' בפסוקים המובאים בש"ס ובפוסקים?
 שנינו במשנה (לה ע"א): **"יִכָּר ה' אֱלֹקִים וְכֵן יִכְבָּה אֱלֹקִים זֶה הִיא אֱלֹה הַכּוֹתוּבָה בַּתּוֹרָה"**, ואיתא בגמרא (לו ע"א): **"וַיִּתֵּב רַב כְּהֵנָּה קְמִיָּה דְּרַב יְהוּדָה, וַיִּתֵּב וְקִאמֵר הָא מִתְנִיתִין כִּדְתָנָן** (ר"ב כהנא היה שונה משנתנו כמות שהיא שנויה, יכבה וכן יכבס". רש"י, אמר ליה, כנה (אמר ליה רב יהודה כנה, הפוך בדריך כנגד אחרים אמור יכדו וכן יכבה שלא תתקלני"). **וַיִּתֵּב הוּא מְרַבְנָן קְמִיָּה דְּרַב כְּהֵנָּה, וַיִּתֵּב וְקִאמֵר (תהלים נב, ז) 'גִּם אֵל יִתְצֵן לִנְצַח יִתְחַר וְיִסְחָר מֵאֵהָל וְשֹׁרֶשׁ מֵאֶרֶץ חַיִּים סִלְחָ, א"ל כנה** (כנה, ואומר יתצחה)". והקשו בגמרא: **"תִּרְתִּי לְמָה לִּי"**, כלומר: למה צריך להשמיענו פעמיים דבר זה, ותרצו: "מזה דתימא הני מילי מתניתין, אבל בקראי אימא לא מכנינן, קא משמע לך".

"בשאלתי יעביץ" (ח"א סי' פא) הביא מגמרא זו להוכיח כלפי השאלה שדן בה, אם מותר לקרות האזכרות בפסוקים המובאות בתלמוד או לא משום חשש איסור הזכרת שם שמים לבטלה. ותחילה נאצטט בזה קטעי לשונות מתשובות הוגעים לעצם השאלה, וז"ל: **"אע"ג דחוינא למיקרי דרדקי דקפדי בהכי, וסוברין שיש בו חשש ד'לא תשא את שם ה' לבטלה, בודאי טעות הוא בדידה, ולא חוינן לרבנן קשישיא דקפדי בהכי"**. ומעשה רב הביא בזה מאביו **ה'אחבם צבי** זי"ע לקולא: **"זאיברא איפכא הוא - נהירנא כד חוינא טליא וגריסנא גמרא באנפא אבא מארי הגאון ז"ל, כשהיינו מגיע לפסוקים וקרייה השם בכינוי כמו מה ששמעתי ממלמדי, היה גוער בקורין כך, והורנו לקרות השם כקורא בתורה"**.

וכותב עוד: **"ולענין פשוט שאפילו ראינו לא היינו צריכין, כי מאי טעמא נשנה קריאת הכתובים ממה שהם בתורה, והלא קריאתן מצוה, וכי לחנם ולבטלה קורא אותן בדריך תלמודי, ואשר עיקר תלמוד תורה ששקול כנגד כל המצוות, כשדרוש ומפרש הפסוקים, ואי אפשר מבלי שיקראם"**.

ומביא ראייה לקולא: **"אמנם גרולה מזו יש לנו בגמרא דשבועות, שאפילו בלשון שבועת האלה השנויה שם, צריך לשנותה עכ"פ עם הזכרת השם כדרך שצריכה להיות, כדמוכח מההיא עובדא דרב כהנא קמיה דרב יהודה, וקאמר למתניתין כדתנן, ואמר ליה כנה, ופירשי' 'הפוך דבריו ואומר יכב יכה', הרי משמע שכן היה מנהגם לשנות האזכרות בכל מקום וכי אילו לא היה מזכיר שם ה' במפורש לא היה נחשב כלל כשבוטלת אלה, ולא היה בו שום בית מיוחד - כמו שמבואר בהמשך, וגם רב יהודה, אע"פ שהיה מורה לו לבטול ולשנות הלשון - מנוכח לנסתר, אע"פ לא הורה להזכיר השם בכינוי ולומר 'יכך השם', שאם היה אומר כך לא היה מצריכו לבטול".** אכן, בסיום דבריו כתב היעביץ, שבכל זאת אינה ראייה מוכרחת, כי יתכן שגם כשיזכיר את האלה בכינוי לבד - לא שפדיא בזה כשנאמרים בלשון נוכח.

והנה, למרות שצדדיו שיהא בראשונים האזכרת בזה, כמו שהביא **בתשב"ץ** (ספר תשב"ץ קטן סי' הטי) בשם **מהר"ם מרוטנבורג**, **"ואינו קורא שם של ד' אותיות בתלמוד, כי אם השם"**, מצינו בפוסקים גענוק לקולא בזה (ראה ברכ"י א"ח סי' רטז סק"ה, משנ"ב שם סק"ד).

ואולם, כל זה אמור המובאים בש"ס ובפוסקים, דמאחר ששמו של הקב"ה הוא חלק מן הפסוק - שמצוה ללמדו, לכן אינו נחשב כהזכרה לבטלה. אבל שונה הדבר כשנוכח ב"שם ה' במטבע של ברכה, כי הלא מטבע זו אסור לאמרם בסתם, כי אז נחשב הדבר לבטלה, ועל כך גם בדרך לימודם אם מתכוין לברכה יש בזה חשש ברכה לבטלה. וכן נקט **המג"א** (סי' רטז סק"ה) להחמיר.

אמנם, הגאון היעביץ מתיר גם בזה, וז"ל (שם) **"ועוד אני אומר, שאף אם נודמנו לו אזכרות במטבע ברכות המובאים בתלמוד, כגון סוף פסחים 'כן ה' אלקינו יגיענו למעוטיכם', כו', ראה לי, שמזכיר השם כדרך שקורא בתורה, שהרי צריך שילמדו הברכה כתיקונה, שיהא נוסחה רגיל על לשונו כתקנו, שאם יבוא לצאת בו ידי חובתו שלא ישנה במטבע ברכות, וכן נקט להלכה ב'היות דעת' (יד"ד סי' קי דיני ספק ספקא סק"ב), ברם, להחליט נקטו הפוסקים לאיסורא, כמו שכתב החיד"א (שם) נגד דברי היעביץ: 'ואין דבריו מוכרחים, ומנהג רבנן קשישיא בארץ הצבי שלא להזכיר השם כקריאתו'."**

שני צדדים אלו, כלפי הזכרת שם ה' במטבע הברכות הנזכרות בש"ס, הזכירים **המה"ק מהרצ"א מדינב"ד זי"ע** בספר **"דרך פקודין"** (מצדו ד חלק המעשה אות טז) לגבי קידוש לבנה אחרי זמנה, וז"ל: **"אמרו לי מגדולי אמתי בשם ארמון" הרב מהר"ר יצחק מלובלין זצוק"ל**, באם לא נראית הלכנה בזמנה עד אחר אותו הזמן, יאמר היממרא בגמרא (סנהדרין מב.) **"מאי מברך, אמר רב יהודה, ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר במאמרו וכו', ולי נראה לומר: 'ברוך רחמנו מריה מלכא דעלמא אשר במאמרו וכו'."** וכן אני נוהג בכל ספק ברכות". הרי לנו שהריב מלובלין זי"ע נקט לקולא בדבר (ראה ספר "ברוך טוב" - נעני תפלתו את מד, ואילו הרה"ק מדינב"ד זי"ע החמיר בדבר, וכן כתב **הגה"ק מןקאראנא זי"ע** בספר **"נוצר חסד"** (אבות פ"ה מ"ה): **"והנהגתי לקרא גמרא ללמוד זה שטות, אדרבא כשמכוין ללימוד ולא לשם שבח הוא איסור דאורייתא לברך"**.

עוד יש להביא נכון שכתב בספר **"באר שמואל"** (להגות מאונסדרף זצ"ל, ח"ב סי' בא) **"לא ידעתי את אמת נכון הדבר שאיהו גופא דעובדא הכי הוה, אך כך הוגד לי מפי מגדלי אמת שהגאון חתם סופר בעת היותו בק"ק מןטסדורף הלך לקבל פני הגאון מהו' משולם ואיגראן בברשבורג, ויען נסתפק אם יכיר עליו ברכת תלמידי חכם לגודל חכמתו - (שהסתפק אם ידן זה ברה כונן הוה, ע"ש) לכן פתח פיו וקדשו ואמר: איתא בגמרא (ברכות נג.) 'הרואה חכמי ישראל מברך ברוך אתה - בשם ומלכות' - שחלק מחכמתו ליראיו" וכו', יע"ש, ואם שמועה זו נכונה, הרי שגם בעל החת"ס זצ"ל הקיל להזכיר שם שמים בברכה דרר לימודו.**

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

כבוד ספרי קודש (ג)

א. כתוב ב'יק הישר' (פרק נד): **"חַיִּיב גָּדוֹל לְהוֹנֵחַ כְּבוֹד בְּסַפְרִים, וְכַשֶּׁסֶפֶר פָּתוּחַ וְאָרַע דְּבַר טִינוּן בַּחֲדָר, יִסְגֹּר הַסֵּפֶר או יִכְסֶהוּ בַּמִּטְפַּח"**.

ומהאי טעמא, כתבו הפוסקים, שצריך להזהר שלא לאכול ולשתות על פני ספר פתוח, כדי שלא יתלכלך הספר מהאכול והשתיה, אלא יכסה הספר. וענין זה איתא בספר חסידים (סי' תתנ"א): **"כשיש לאדם להביא ספר דיו או דבר לח (כגון כוס שתיה וכו'), לא יביא בפעם אחת, פן ישפך על הספר"**. [ועד יצויין להא דאיתא בספר חסידים (סי' שמה) שמונה כמה דברים שיכול אדם שלא היתה יכולת בידו לכבד חורו, לקיים מצוה זו, וביניהם שיכבד ספריו, שהיו יפים בתיקון יפה, ובהו יאה נחשב לו כאילו קיים מצוות כיבוד ומורא אב. יע"ש].

ב. **לא ילך אדם החוצה ויניח ספר פתוח** - אפילו כשדעתו לחזור - **שאינו מוכסה**, כי יש בכך בזיון לספר, וגם מטעם ה"ל שמא יפול אליו איזה דבר דמגני נפי' יוסף אומץ [הקדום] עמ' 278. ועי' שו"ת יו"ד סי' רעו - שכן מוכח בתלמוד בבלי וירושלמי. ומוסיף עוד בזה"ל: וידוע לחכמי האמת שיש מלאך אחד נקרא שו"ת, והוא שומר דפין, על מי שמניח ספר פתוח ויוצא - **משכח תלמודו**".

וכן כתוב בסו"ת, משום כבוד הספר, אפילו באופן שדעתו לו להפסיק מלימודו לדבר דבר עם אחרים, עכ"פ יכסה הספר או יסגרנו (וראה משי"כ בזה בשבט הקהתי ח"א סי' שע. עוד שם כמה שדו"ח דכ"ק מן מהר"א מבעלזא זי"ע לאחר גמר לימודו לא התחיל לדבר עד שהחזיר הספר לארון הספרים. כמו כן הקפיד כשעבר במקום שהיה מונח שם ספר, שהיו צריכים ללמוד קצת מתוכו, כי אין זה כבוד הספר אם עוברים עליו ואין לומדים בו. ושעטני' מחכ"א כעין מקור לזה משלון הגמרא בבסי' עירובין [חא]: "סתם כתבי הקודש עיוני מעיין בחו", דת"ח כשעובר אצל כתבי קודש מעיין בו).

ג. **אבל לא ישים קולמוס או איזה חפץ בתוך הספר, כדי שיהא זמזומ לו המקום** (סי"ח סי' תתק). אמנם נראה שיכול לשים חתיכת נייר, סימניה וכו', כיון שאין זה חפץ בפני עצמו ונותן רק לסמן המקום שהפסיק בו, וכן עמא דבר.

ד. **אסור להשתמש עם ספר להנאת עצמו**, כגון להגן עמו מפני השמש הזורחת עליו או להסחיר את פניו שלא יראנו אדם, וכדומה. וכן לא יחפך עצמו בספר, ולא יסרוק שערתיו מעל הספר, אפילו מעל מקום החלק שבו (ועי' סי"ח סי' תתצד, תתק-תתקד). ונחלקו הפוסקים **אם מותר לקחת ספר ולהגביה עמו ספר אחר** - עיי' שיניחו תחת הספר שהוא לומד בו נפי' מג"א א"ח סי' קנד סק"ד, טו"ז יו"ד סי' רפב סק"ד. ועי' במ"ב סי' שטו סק"י).

ה. **איתא בלוקוט' מהרי"ל (בסוה"ט):** קבלה מחסידים ראשונים **כשנפלו הרבה ספרים בארץ לא יגביה אחד אחד וינשקם, אלא יגביהם כולם ואחר זה ינשקם** (נפי' יו"ד סי' רפב סי"ה ברמ"א בשם המהרי"ל, ובסי' בני יונה ובמקדש מעט יו"ד שם). [מקור דבר הוא בס"ח (אות תתקנב - מובא בהג' בית לחם יהודה שם). וכתוב עוד שם: "ואם נפלו לאדם על הקרקע ספר וזהב או מעיל או כל דבר, יגביה תחלה הספר" וכו', יע"ש]. וכן **אם נפל על הספר ועל המלבוש דבר לח וכדומה, יקנח את הספר תחלה** (סי"ח סי' תתצד).

ובספר יוסף אומץ נזכר (שם) **איתא רז"ל: "מנהג אנשי מעשה להתנעות כשרואין ספר חומש נופל לארץ, ואע"פ שלא ראיתו דבר זה משום ספר, לא ראיתו - אינה ראייה. ונראה לי הטעם דנמנה לסימן ער ח"ו, לכן יש לחוש למנהג זה, והיינו דוקא אם נפל על הכתב, אבל נפל על החרו"ת (הכריכה) לית לו בו למחשש"**. עיי"כ (נפי' משי"כ בשבתי' ח"א סי' שפ"ה סק"ד וח"ג סי' רעב סק"ד). **המתפלל שמעתי, ונפל לפניו ספר על הארץ, ועקב כך נטרד ואינו יכול להתפלל שכואנו"**.

יגביה הספר, אבל קודם שיגביה הספר יסיים הברכה (נפי' מג"א סי' צו סק"ד בשם סי"ח סי' יח ותשע). **אמנם אם יכול להתפלל בכונה לא יפסיק תפלתו להגביה הספר**, כי הוא עומד לפני איומו ונורא הבורא ית"ש (סי"ח שם, ומובא בקב הישר פ"ח, ועיי' שהאר"ק בדברי מוסר א"ק יש לעמוד בזיונה ויבירה לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה בעת התפלה).

מאת: הג"ר שמאי קתה כהנן גראס שליט"א

עלֵי שיח

ועלה מן הארץ...

בימי כיבוש עיר ספרד על ידי הנוצרים, כשחילוק המלך הלך וכבש את ערי המחוות שסביבות ארצם, שעדיין היו בידי המוסלמים, והגיעו עד לעיר מאלאגא וצרו עליה מכל רוחותיה, בגדו אז שרי העיר בתושייה לעשות דין אחת עם מלך ספרד, דהיינו, שהתנו עמו למסור לו את כל העיר, בתנאי שיתן להם לצאת בשלום ממאלאגא, על כל רכושם... ואכן כך נעשו. תוך זמן קצר כבש מלך ספרד את העיר ולקח את כל בני העיר לעבדים ולשפחות, כשהשרים הלכו להם לחפשי ולשלום, שלמים גופם ובבבמום. בסיפור זה יש לפרש מה שאמר פרעה: **"היה כי תקראתי מלחמה ונטוץ פה הוא על שוואנו"** - ויעשה פשרה עם הצר הצורך לנו ולהם, **"ונלחם בנו"** - מבית ומוחוץ, ואותנו יקח הצר לעבדים ולשפחות, והוא, עם בני ישראל - יהיה בן חורין **"ועלה מן הארץ"** עם כל אשר להם. תולדות יצחק לרבינו יצחק קארו זצ"ל

אכן נודע הדבר

מספרים מחכם אחד שהיה בא לפניו משפט שני אנשים - אדון עם עבדו, אשר באו ממדינה רחוקה. אחד אמר: אני האדון והאחר העבד; והאחר אמר בהיפוך: והחכם עשה בחכמה, וציוים לקצת החוצה, וכאשר יצאו ועדיין לא הרחיקו, קרא ויאמר: **"העבד יבא אז והנה"**. ופנה העבד אחרי קול הרב לשמוע אל דבריו, מיד הבין הרב כי הוא העבד. כעין זה היה כאן, כי משה רבינו ראה שני אנשים נעים ולא ידע מי הצדיק ומי הרשע, אך כאשר אמר להם: **רשע למה תכה רעך**, הרים אחד קולו להשיב בעוות, הבין מזה כי הוא באמת הרשע, ויאמר: **אכן נודע הדבר"**.

הודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגלוין לזיכוי רבבות מאחב"י

לעילוי נשמת	לעילוי נשמת	לעילוי נשמת	לעילוי נשמת
הרה"ח ר' יוסף ב"ר אפרים ע"ה נלב"ע ביום י"ט טבת תשס"ד - ת. נ. צ. ב. ה. הונצח על ידי בנו הרה"ח משה האללעס שליט"א	הרה"ח ר' ברוך בענדיט דוב ב"ר יוחנן ע"ה נלב"ע ביום כ"ב טבת תשנ"ג - ת. נ. צ. ב. ה. הונצח על ידי בנו הרה"ג ר' משולם זושא האכהייזער שליט"א	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יואל אלימלך ב"ר שרגא פייבל ע"ה נלב"ע ביום י"ד טבת תשנ"ז - תנצב"ה הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' שרגא פייבל בערגער שליט"א	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יואל אלימלך ב"ר שרגא פייבל ע"ה נלב"ע ביום י"ד טבת תשנ"ז - תנצב"ה הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' שרגא פייבל בערגער שליט"א
לעילוי נשמת האשה החשובה מרת חנה רבקה ע"ה העניג בת ר' משה צבי הלוי אבעלעס ע"ה נלב"ע בדמ"י י"ג טבת תשס"ג - ת. נ. צ. ב. ה. הונצח על ידי חתנה הרה"ח ר' לייבוש וויניפעלד שליט"א	מדרש תנחומא הננו בזה בכוס תנחומים לאחד ומיוחד שבחבורה, ממייסדי המכון ומראשי מפעיי פירותיו ומזכי הרבים, מרביץ תורה והלכה בריבים, שמו מפארים לשבח ותהילה הרה"ח ר' אהרן גרינפעלד שליט"א - בעל דפוס 'אורה' ולאחיו הגדול מראשוני מפארי גליונו במאמרים מאלפים 'עלי הדר', פה מגיד מרגליות הרה"ג ר' מרדכי גרינפעלד שליט"א - רב בימז"ד, אהבת ישראל' ויוניץ היושבים בעמק הבכא בכטירת אמש הצרפתית ע"ה אשת חבר - אביהם הדגול, ריא ושלם הרב החסיד ר' ישי גרינפעלד שליט"א המקום יחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוספו לדאבה עוד, עדי יקצו ורענו שוכי עפר במהרה בימינו, אמן. המנחמים מעומקם דליבא חברי המערכת		